

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

L. Annæi Senecæ Ad Aebvcivm Liberalem De Beneficiis Liber Secvndvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

L. ANNÆI SENECAE

AD AEBVCIVM LIBERALEM

DE BENEFICIIS

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM ET ORDO.

ASSVMIT *Et repetit alterum membrum, Quemadmodum beneficia dan-*
da? Varia dat precepta: vt Libenter, Citò, Sine dubitatione. Quedam
Palàm, quedam in secreto. Sed omnia tamen sine superbiâ, aut iactatione.
Deinde, Quæ nocitura, non dare, nec si petant: non item Turpia, & in-
samia futura. Denique Personæ æstimandæ, & qui dat, & qui accipit:
vt decora sint vtrique. Pars altera libri, Ipse Accipiens quomodo se gerat?
A quibus capiat, & Quomodo? imprimis Grate. Ex occasione, quid faciat ingratos? Su-
perbia, Auaritia, Inuidia. Pluribus deinde de Gracitudine, eamque constare voluntate, vbi
res deficit.

CAPVT PRIMVM.

INSPICIAMVS, Liberalis virorum optime, id quod ex ^t prio-
 re parte adhuc supereft, Quemadmodum dandum fit benefi-
 cium: cuius rei expeditissimam videor monstraturus viam. Sic
 demus, quomodo vellemus accipere. ante omnia libenter, citò,
 sine vllâ dubitatione. Ingratum est beneficium, quod diu inter
 manus dantis hæsit, quod quis ægrè dimittere visus est; & sic tam-
 quam sibi prætiperet. Etiam si quid moræ interuenit, euitemus
 omni modo, ne deliberasse videamur. Proximus est à negante, qui
 dubitauit, nullamque meretur gratiam. Nam cum in beneficio iucundissima sit tri-
 buentis voluntas; qui nolentem se tribuisse ipsâ cunctatione testatus est, non dedit, sed
 aduersus ducentem, malè retinuit. Multi autem sunt, quos liberales facit frontis infir-
 mitas. Gratissima sunt beneficia, parata, facilè ³ occurrentia, vbi nulla mora fuit, nisi
 in accipientis verecundiâ. Primum est, antecedere desiderium cuiusque: proximum
 sequi. Illud melius, occupare antequam rogemur: quia cum homini probo ad rogan-
 dum ⁴ os concurrat, & suffundatur rubor, qui hoc tormentum remittit, multiplicat mu-
 nus suum. ⁵ Non tulit gratis, qui cum rogasset, accepit. Quoniam quidem, vt maiori-
 bus

COMMENTARIVS.

AP. I. I. P. I. PRIORE PARTE.] *Quam in-*
cohauit Cap. xi. libri i.
 2. ADVERSUS DVCENTEM.] *Ab eo*
qui funem trahit, alio malè veniente.
 3. OCCURRENTIA.] *Publiana illâ sententiâ: Bis*
est gratum, quod opus est, vltro si offeras.
 4. OS CONCURRAT.] *Sty volunt, coartat: cur*
autem? proprium huic ingenio vitio verbum est, &
è re sumptum. Qui molli ore sumus, ipsum hoc expe-
rimur, os coire & ægrè diduci. Itaque & Fabius eo
verbo, lib. i i i. Est alius concursus oris, & cum
verbis suis colluctatio. Seneca epist. xi. Lingua ti-
tubar, labra concurrunt.
 5. NON TULIT GRATIS.] *Apuleius: Non enim*
leui

bus nostris, grauissimis viris, visum est, nulla res carius constat, quam quæ precibus A
empta est. Vota homines parcius facerent, si palam facienda essent. adeo etiam deos,
quibus honestissimè supplicamus, tacitè malumus & intra nosmetipfos precari.

- II. Molestum verbum est, onerosum, & demisso vultu dicendum, *Rogo*. Huius faci-
enda est gratia amico, & cuicumque, quem amicum sis promerendo facturus. Prope-
ret licet: serò beneficium dedit, qui roganti dedit. Ideò diuinanda cuiusque voluntas,
& cum intellecta est, necessitate grauissimâ rogandi liberanda est. Illud beneficium iu-
cundum, victurumque in animo scias, quod obuiam venit. Si non contingit præueni-
re, plura rogantis verba intercidamus, ne rogati videamur: sed certiores facti, statim
promittamus, facturosque nos etiam antequam interpellaremur, ipsâ festinatione ap-
probemus. Quemadmodum in agris opportunitas cibi salutaris est, & aqua tempesti-
uè data remedij locum obtinuit: ita quamuis leue & vulgare beneficium sit, si præstò
fuerit, si proximam quamque horam non perdidit, multum sibi adiicit, gratiamque præ-
tiosi, sed lenti & diu cogitati muneris vincit. Qui tam paratè fecit, non est dubium, quin B
III. libenter faciat. Itaque lætus facit, & induit sibi animi sui vultum. Ingentia quo-
rumdam beneficia, silentium aut loquendi tarditas, imitata grauitatem & tristitiam,
corruptit, cum promitterent vultu negantium. Quanto melius, adiciere bona verba re-
bus bonis, & prædicatione humanâ benignaque commendare quæ præstes: vt ille se ca-
stiget, quòd tardior in rogando fuit. Adicias licet familiarem querelam: *frascor tibi,*
quod cum aliquid desiderasses, non olim scire me voluisti, quòd tam diligenter rogasti, quòd quem-
quam adhibuisti. Ego verò gratulor tibi, quòd experiri animum meum libuit: postea quidquid
desiderabis, tuo iure exiges. Semel rusticitati tuæ ignoscitur. Sic efficies, vt animum tuum plu-
ris æstimet, quàm illud quidquid est, ad quod petendum venerat. Tunc est summa vir-
tus tribuentis, tunc benignitas, vbi ille qui discessit, dicit sibi: *Magnum hodie lucrum fe-*
ci. malo quòd illum talem inueni, quàm si multiplicatum hoc ad me aliâ viâ peruenisset. Huic eius
IV. animo numquam parem referam gratiam. At plerique sunt, qui beneficia asperitate
verborum & supercilio in odium adducunt, eo sermone vsi, eâ superbiâ, vt impetrasse C
pœniteat. Aliæ deinde post rem promissam sequuntur moræ. nihil autem est acerbius,
quàm vbi^o quoque cum impetrasti, rogandum est. Repræsentanda sunt beneficia: quæ
à quibusdam accipere difficilius est, quàm impetrare. Hic rogandus est, vt admoneat;
ille, 7 vt sumat. Sic vnum munus per multorum teritur manus, ex quo gratiæ mini-
mum apud promittentem remanet: quia auctori detrahit, quisquis post illum rogan-
dus est. Hæc itaque curæ habebis, si gratæ æstimari quæ præstabis voles, vt beneficia tua
illibata, vt integra ad eos, quibus promissa sunt, perueniant, 8 sine vllâ, quod aiunt, de-
ductione. Nemo illa intercipiat, nemo detineat: nemo in eo quod daturus es, gratiam
v. suam facere potest, vt non tuam minuat. Nihil æquè amarum, quàm diu pendē-
re. Æquiore quidam animo ferunt 9 præcidi spem suam, quàm trahi. Plerisque autem
hoc vitium est, ambitione prauâ differendi promissa, 10 ne minor sit rogantium turba.
Quales regiæ potentiæ ministri sunt, quos delectat superbiæ suæ longum spectaculum:
minusque se iudicant posse, nisi diu multumque singulis, quid possint, ostentent. Nihil D
con-

leui mercede emit, qui precatur: aut paruum pre-
tium accipit, qui rogatur.

CAP. IV. 6. QVOQUE CVM IMPETR.] *Ame-
est, cum in libris inuenissem, quoque quod impetr.
Sententia vulgò hæret.*

7. VT SYMAT.] *Non displicet, & fit ita apud
magnates: munus ab alio tibi traditur, nec hauris ex
ipso fonte. Ergo Dispensator, aut talis, rogandus vt
pro te sumat. Tamen libri serè veteres, vt consum-
met: quod esset, finem & summam manum muneris
imponat. Sed prius magis arridet.*

8. SINE DEDUCTIONE.] *Ostendit inter formu-
las fuisse. & lego in marmore Hispaniensi: SIGNVM.
PANTHEL. TESTAMENTO. FIERI. PONIQUE.*

EX. ARGENTI. LIBRIS. C. SINE. VLLA. DEDU-
CTIONE. IVSSIT. Iterum: HEREDES. SINE. VLLA.
DEDUCTIONE. XX. POSVERE. Valet igitur,
vt nihil de summâ detrahatur.

CAP. V. 9. PRÆCIDI SPEM.] *In hoc genus
Martialis:*

Primū est vt præstes, siquid te Cinna rogabo:
Illud deinde sequens, vt citò Cinna neges.
Diligo præstantem, non odi Cinna negantem:
At tu nec præstas, nec citò Cinna negas.

10. NE MINOR SIT.] *Est & causâ alia, quam
Plinius Panegyrico tangit: quod beneficiis suis com-
mendationem ex difficultate captant.*

A confestim, nihil semel faciunt. iniuriæ illorum præcipites, lenta beneficia sunt. Quare verissimum existima, quod ille Comicus dixit: — *Quid? tu non intelligis, Tantum te gratiæ demere, quantum more adiciis?* Inde illæ voces, quas ingenuus dolor exprimit: *Fac, si quid facis: & Nihil est tanti: Malo mihi iam neges:* ubi in tædium adductus animus incipit beneficium odisse, dum expectat. ¹¹ Potest ob id ingratus esse. Quem admodum acerbissima crudelitas est, quæ trahit poenam: & misericorditæ generis est; ¹² citò occidere (quia tormentum vltimum finem sui secum affert; quod antecedit tempus, maxima venturi supplicij pars est:) ita maior est muneris gratia, quo minus diu pendit. Est enim bonarum etiam rerum sollicita expectatio. & cum plurima beneficia remedium alicuius rei afferant; qui aut diutius torqueri patitur, quem protinus potest liberare, aut gaudere tardius, beneficio suo ¹³ manus affert. Omnis benignitas proferat: & proprium est libenter facientis, citò facere. Qui tardè, & diem de die extrahens profuit, non ex animo fecit. Ita duas res maximas perdidit, & tempus, & argumentum amicæ voluntatis. tardè velle, nolentis est.

B In omni negotio, Liberalis, non minima portio est, quomodo quidque aut dicatur, aut fiat. multum celeritas fecit, multum abstulit mora. Sicut in telis eadem ferri vis est: sed infinitum interest, vtrum excussio la-certo torqueantur, an remissâ manu effluant. gladius idem & stringit, & transforat: quam ¹⁴ presso articulo venerit, refert: idem est quod datur; sed interest quomodo detur. Quam dulce, quam pretiosum est, si gratias sibi agi non est passus, qui dedit: si dedisse, dum dat, oblitus est: nam corripere eum, cui cum maxime aliquid præstes, dementia est, & inferere contumeliam meritis. Itaque non sunt exasperanda beneficia, nec quidquam illis triste miscendum. Etiam si quid erit, de quo velis admonere, aliud tempus eligito. Fabius Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum, *Pa-*

nem ¹⁵ lapidosum vocabat; quem esurienti accipere necessarium sit, esse acerbum. Tiberius Cæsar rogatus ¹⁶ à nepote ¹⁷ M. Allio prætorio, vt æri alieno succurreret: edere illum sibi nomina creditorum iussit. Hoc non est donare, sed creditores conuocare. Cum Cedita essent, scripsit, ¹⁸ nepoti iussisse se pecuniam solui. adiectâ contumeliosâ admonitione, effecit, vt nec æs alienum haberet, nec beneficium. Liberavit illum à creditoribus, sibi non obligauit. Aliquid Tiberius secutus est. puto noluit plures esse, qui idem rogaturi concurrerent. ista fortasse efficax ratio fuerit, ad hominum improbas cupiditates pudore reprimendas: beneficium verò danti, tota alia sequenda est via. ¹⁹ Omni ge-

VII.
VIII.
nere

11. POTEST OB ID.] *A Mureto ea lectio, sine potius Erasmo. At mei, gratus, non ingratus statim habent. Distinctione iuanda & elicienda sententia est, ista: Malo mihi iam neges. Vbi in tæd. ad. animus, inc. b. o. dum expectat: potest ob id gratus esse? An, inquit, gratus animus ob id beneficium esse potest, quod mora in odium traxit?*

12. CITO OCCIDERE.] *Tyranni sciebant. vt Tiberius cuidam precanti pænæ maturitatem, Nondum inquit, tecum in gratiam redij. Et Caius Caligula, non temerè in quemquam, nisi crebris & minutis ictibus animaduerti passus est, perpetuo notoque iam præcepto: Ita feri, vt sentiat se mori. Virumque in Suetonio. Adde Lucani:*

— moremque nefandæ
Dirum scæuitiæ, pereuntis parcere morti.

13. MANUS AFFERT.] *Intellige, occidit, perdit. Notum, quid sit manus sibi afferre: atque inde, huc translatum.*

CAP. VI. 14. PRESSO ARTICULO.] *Manu fortis, & adactâ. Contrâ est, molli articulo. Fabius lib. 1. 1. Gladiatorum vehementis impetus, excipit aduersarij mollis articulus. Nec dissimile, quod in Cicrone: Molli brachio, & Leui. qua om-*

nia à re militari aut gladiatoria.

CAP. VII. 15. LAPIDOSVM.] *Is est, qui in lapidem duratus.*

16. A NEPOTE.] *Putarim maiusculâ litterâ insigniendum, Nepote: & cognomen fuisse huius viri.*

17. M. ALLIO.] *Meus liber opt. Alco: in aliis Ælio. Ceterum ipse Tacito, aut Suetonio, non nominatur: res tangitur in plures Senatorum. Ibi his verbis: Propertio Celeri decies HS. largitus est tentantes eadem, probare causam Senatui iussit: cupidine seueritatis, in his etiam quæ rectè faceret, acerbis. Vnde ceteri silentium & paupertatem, confessioni & beneficio præpoluere. At Suetonio, istis: Paucorum Senatorum inopiâ sustentatâ, ne pluribus opem ferret, negauit se subuenturum, nisi Senatui iustas necessitatum causas probassent.*

18. NEPOTI.] *Iterum maiusculâ, & in eo scõma. Videbatur nomen edere, & vitium exprobrauit. Nepotes, ἀστροι: luxuriosæ vitæ homines (ait Festus) quod non magis his rei suæ familiaris cura est, quàm iis quibus pater auusque viuunt.*

CAP. VIII. 19. OMNI GENERE.] *Valet, omni modo, & ratione. 1c crebriusculè, & noster mox cap. X.*

20. RE-

- nere quod des, quo sit acceptius, adornandum est. Hoc verò non est beneficium dare, A
 20 reprehendere est. Et ut in transitu de hac quoque parte dicam quid sentiam, ne Prin-
 cipi quidem satis decorum est, donare ignominia causa. Tamen in quietudinem Ti-
 berius, nec hoc quidem modo, quo putabat, potuit effugere. Nam aliquot postea, qui
 idem rogarent, inuenti sunt. omnes iussit reddere in senatu æris alieni causas, & ita illis
 certas summas dedit. Non est illud liberalitas: censura est, 21 auxilium est, Principale
 tributum est. Beneficium non est, cuius sine rubore meminisse non possum. Ad iudi-
 IX. cem missus sum. ut impetrarem, causam dixi. Præcipiunt itaque omnes auctores
 sapientia, quædam beneficia palam danda, quædam secreto. Palam, quæ consequi glo-
 riosum est: ut militaria dona, & honores, & quidquid aliud notitia pulchrius sit. Rus-
 sus quæ non 22 producant, nec honestiorem faciunt, sed occurrunt infirmitati, egestati,
 ignominia, tacite danda sunt: ut nota sint solis, quibus profunt. Interdum & ipse qui
 X. iuuatur, fallendus est: ut habeat, nec à quo acceperit, sciat. 23 Arcesilaus, ut aiunt,
 24 amico pauperi, & paupertatem suam dissimulanti, egro autem, & ne hoc quidem con-
 fitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios usus, cum clam succurrendum iudicasset,
 puluino eius ignorantis sacculum subiecit, ut homo 25 inutiliter verecundus, quod de-
 siderabat, inueniret potius quam acciperet. Quid ergo? ille nesciat à quo acceperit? Pri-
 mum nesciat, si hoc ipsum beneficij pars est. deinde multa alia faciam, multa tribuam,
 per quæ intelligat & illius auctorem. Denique ille nesciat accepisse se: ego sciam me de-
 disse. Parum est, inquis. Parum, si generare cogitas: sed si dare 26 quo genere accipienti
 maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teste. Alioquin non benefacere dele-
 ctat, sed videri benefecisse. Volo, inquis, sciat: debitorem quæris. Volo utique sciat:
 quid, si illi vtilius est nescire? si honestius, si gratius? non in aliam partem abibis? Volo
 sciat: ita tu hominem non seruabis in tenebris? Non nego, quoties patitur res, percipien-
 dum gaudium ex accipientis voluntate: sin adiuuari illum & oportet, & pudet; si quod
 præstamus, offendit, nisi absconditur: beneficium 27 in acta non mitto. Quid ego illi
 sum indicaturus me dedisse: cum inter prima præcepta ac maximè necessaria sit, ne vir-
 quam 28 exprobrem, imò ne admoneam quidem? Hæc enim beneficij inter duos lex est.
 alter statim obliuisci debet dati, alter accepti numquam. Lacerat animum & premit fre-
 XI. quens meritorum commemoratio. Libet exclamare, 29 quod ille triumuirali pro-
 scriptione seruatus à quodam Cæsaris amico exclamauit, cum superbiam eius ferre non
 posset: *Redde me Cæsari.* Quousque dices: *Ego te seruauit, ego te eripui morti?* istud, si meo
 arbitrio memini, vita est; si tuo, mors est. Nihil tibi debeo, si me seruasti, ut haberes,
 quem ostenderes. Quousque me circumducis? quousque obliuisci fortunæ meæ non
 finis?

20. REPREHENDERE.] *Assentior Pin-
 ciano legenti, reprehendere: detegere vitia laten-
 tia & efferre.*

21. AUXILIUM EST.] *Grutero nostro visum,
 cum negatione immisâ legere: Non est illud libe-
 ralitas, censura est, non auxilium est, principale
 tributum est: ut antitheta ista haud indecorè con-
 currant. Tributum autem Principale, quia velut ab
 inuito tributur in aliorum necessitates.*

CAP. IX. 22. PRODUCUNT.] *Prouehunt, at-
 tollunt. Inde Producta Stoicorum.*

CAP. X. 23. ARCESILAVS.] *Crantoris disci-
 pulus, & qui mediæ Academia auctor fuit.*

24. AMICO PAUPERI.] *Ctesibium nominat La-
 crius: & dictum addit, cum pecunia inuenta esset,
 Ἀρκεσίλαου τὸ πάλαιον: Arcesilai hic ludus. At
 Plutarchus in libello, Quomodo Adulator ab A-
 mico noscendus: diserit Apelli Chio hoc tribuit:
 & cetera consonat, nisi quod dictum effert, Ἀρκεσί-
 λαου τοῦ τὸ πάλαιον: Arcesilai hoc furtum.*

25. INUTILITER VERECUNDVS.] *Homericum
 est: Αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ καὶ χρημύδιον ἀνδρῶν ἀεστῆρον:
 Nec pudor vtilis est, homini qui pauperi ad-
 hæret.*

26. QVO GENERE.] *Quo modo, ut supra
 cap. VIII.*

27. IN ACTA.] *Id est, non publico, non posteri-
 tati trado. Acta conscribuntur rerum memorabilium
 vel in populo, vel in Senatu: atque ea per certos huius
 curæ homines describi: tum publicari. Itaque proverbi-
 speciem dictum, In acta mittere: & plura ego ad An-
 nalem IV. Taciti.*

28. EXPROBREM.] *Tully idem monitum, in La-
 lio: Odiosum est genus hominum, officia expro-
 brantium, quæ meminisse debetis, in quem col-
 lata sunt, non commemorare, qui contulit. Sanè
 ea res odium gignit, & maximè apud Principes. Ta-
 citus IV. Hist. Neque deerat ipse arrogantia voca-
 re offensas, nimis commemorandis quæ me-
 ruisse.*

CAP. XI. 29. QVOD ILLE.] *Quis, ignoro:
 sed plures sic seruati.*

30. REPE-

A finis? semel in triumpho ductus essem. Non est dicendum, quid tribuerimus, qui admonet, ³⁰ repetit. Non est instandum, non est ³¹ memoriae reuocandum: nisi ut aliud dando, prioris admoneas. Ne aliis quidem narrare debemus, qui dedit beneficium, taceat: narret, qui accepit. Dicitur enim, quod illi ubique iactanti beneficium suum: *Num negabis*, inquit, *te recepisse?* & cum respondisset, *Quando?* ³² *Sape quidem*, inquit, *& multis locis: id est, quoties & ubicumque narraſti.* ³³ Quid opus est te loqui? quid alienum occupare officium? Est qui istud facere honestius possit: quo narrante, & hoc laudabitur, quod ipse non narras. Ingratum me iudicas, si istud te tacente, nemo sciturus est? Quod adeo non est committendum, ut etiam si quis coram nobis narrabit, ei respondendum sit: *Dignissimus quidem ille est maioribus beneficiis, quae ego magis velle me scio praestare, quam posse.* Et haec ipsa non ³⁴ verniliter, nec ea figurâ, quâ quidam reiiciunt, quae magis ad se volunt attrahere: deinde adiicienda omnis humanitas. Perdet agricola quod sparſit, si labores suos destituerit in semine. Multâ curâ sata perducuntur ad segetem. nihil in fructum peruenit, quod non à primo vsque ad extremum aequalis cultura prosequitur: eadem beneficiorum est condicio. Numquid vlla maiora possunt esse, quam quae in liberos partes conferunt? ³⁵ Nec tamen tuta sunt, si in infantia deserantur, nisi longa pietas munus suum nutriat. Eadem ceterorum beneficiorum condicio est: nisi illa adiuueris, perdes. parum est dedisse, fouenda sunt. Si gratos vis habere quos obligas, non tantum des oportet beneficia, sed ames. Praecipue, ut dixi, parcamus auribus. admonitio tedium facit, exprobratio odium. Nihil aequè in beneficio dando vitandum est, quam superbia. Quid opus arrogantia vultus? quid timore verborum? ipsa res te extollit. Detrahenda est inanis iactatio: res loquentur, nobis tacentibus. Non tantum ingratum, sed iniustum est beneficium, superbe datum. ³⁶ Caesar dedit vitam ³⁷ Pompeio Penno, si dat, qui non aufert: deinde absoluto & agenti gratias, porrexit osculandum sinistrum pedem. Qui excusant, & negant id insolentiae causâ factum: aiunt ³⁸ focculum auratum, imò aureum margaritis distinctum, ostendere eum voluisse. Ita prorsus: quid hic contumeliosum est, si vir consularis aurum & margaritas osculatus est; & alioquin ³⁹ nullam partem in corpore eius electurus, quam purius oscularetur? Homo natus in hoc, ut mores liberae ciuitatis ⁴⁰ Persicâ seruitute mutaret, parum iudicauit, si senator fenex, ⁴¹ summis vsus honoribus, ⁴² in conspectu principum supplex sibi, eo more iacuisse,

XII.

³⁰ REPETIT.] *Totidem panè verbis ante eum Publius: Beneficium dedisse qui dicit, petit.*

³¹ MEMORIAE REVOcANDVM.] *Alij libri, memoria reuocanda: at mens, renouanda. quod probem.*

³² SÆPE QV IDEM.] *Acutum responsum. fructum beneficij percepisti in tuâ iactantia. Non est opus me dependere, tu tibi à te soluiſti.*

³³ QV ID OPVS TE LOQV I?] *Non opus. & argute in istos Martialis:*

D Quae mihi praestiteris memini, semperque tenebo.

Cur igitur taceo Postume? tu loqueris.

Non bellè faciunt quaedam duo. sufficit vnus Huic operi: si vis ut loquar, ipse tace.

³⁴ VERNILITER.] *Blande & cum adulatione, sine animi tui sensu. Vox à Vernis, id est seruilis, qui serè blandiuntur. Inde Vernilis, αὐδυστικός in Glosſis priſcis: αὐδυστικός autem iiſdem, Ciuilis, Vrbanus. Vernilitas eodem sensu in Seneca, epist. xciv. In Taciti ii. Hist. vbi nostri libri de Vitellio, Quamuis odium humilibus blanditiis velaret: video Robertum Stephanum legiſſe, vernilibus blanditiis. Apud profecto, si è membranis.*

³⁵ NEC TAMEN TVTA.] *Pincianus iubet, & parent aly, Haec tamen irrita. Ego nihil mutem.*

CAP. XII. 36. CÆSAR.] *Omnino litterula addenda, C. Caesar: Caligulam nota.*

³⁷ POMPEIO PENNO.] *Cetera mihi ignotus. an tamen idem, qui postea fame ab eo mori coactus, homo opulens & locuples, supra plerosque sui aui? de quo Seneca idem, De Tranquill. cap. xi.*

³⁸ SOCCVLVM AVRATVM.] *Plinius xxxvii. cap. i i. Tolerabiliorem tamen fecit (Pompeius Magnus) causſam Caij Principis, qui, super omnia muliebria, focculus induebat è margaritis. Quidni igitur & auratos?*

³⁹ NVLLAM PARTEM.] *Significat superum inferumq. impurum fuisse.*

⁴⁰ PERSICA SERVITVTE.] *Quia Persae valde obnoxij suis regibus. & inde Cicero: Regnum non modò Romano homini, sed nec Persae quidem cuiquam tolerabile. Et verò in hac ipsâ re certum, Persas regibus suis manus pedesque osculatos: & humi stratos seruiliter adorasse.*

⁴¹ SYMMIS VS. HON.] *Ita Pincianus & Muretus, ex coniecturâ. Mihi placebat, summis honoribus, absolute dictum. At ecce apud me duo libri, summissimis clarè praeferrunt: an non seruandum, & Comico illo more dictum, ut ipsissimus?*

⁴² IN CONSPECTV PRINCIPVM.] *Accipio, procerum*

cuiisset, quo victi hostes victoribus iacere: inuenit aliquid infra genua, quò libertatem A detruderet. Non hoc est rempub. calcare? 43 & quidem, dicit aliquis (nam potest ad rem pertinere) sinistro pede. Parum enim fœdè furiosèque insolens fuerat, qui de capite consularis viri 44 soccatus audiebat, nisi in os senatoris ingessisset imperator 45 pigros

XIII. suos. O superbia magnæ fortunæ! O stultissimum malum! vt à te nihil accipere iuuat? vt omne beneficium in iniuriam conuertis? vt te omnia nimia delectant? vt te omnia dedecent? quoque aliàs te subleuasti, hoc depressior es, ostenditque 46 te non agnoscere ista bona, quibus tantum inflaris. Quidquid das, corrumpis. Libet itaque interrogare, quid tantopere te 47 supinet, quid vultum habitumque oris peruertat, vt malis habere 48 personam, quàm faciem? Iucunda sunt, quæ humanâ fronte, certè leni, placidaque tribuuntur: quæ cum daret mihi superior, non exultauit supra me, sed quàm potuit, benignissimus fuit, descenditque 49 in æquum, & detraxit muneris suo pompam. obseruauit idoneum tempus, vt in occasione potius, quàm in necessitate succurreret. Vno modo istis persuadebimus, ne beneficia sua insolentiâ perdant, si ostenderimus B non ideò videri maiora, quò tumultuosius data sunt: ne ipsos quidem ob id cuiquam posse maiores videri. vanam esse superbiæ magnitudinem, & quæ in odium etiam amanda perducatur.

XIV. Sunt 50 quædam nocitura impetrantibus: quæ non dare, sed negare, beneficium est. Æstimabimus itaque vtilitatem potius, quàm voluntatem petentium. Sæpe enim noxia concupiscimus, nec dispicere quàm perniciosa sint licet: quia iudicium interpellat affectus. sed cum subsedit cupiditas, cum impetus ille flagrantis animi, qui consilium fugat, cecidit, detestamur perniciosos malorum munerum auctores. Vt frigidam ægris negamus, & lugentibus ac sibi iratis ferrum, aut amantibus quidquid contra se vsurus ardor petit: sic ea, quæ nocitura sunt impensè ac submissè, nonnumquam etiam miserabiliter rogantibus, persecuerabimus non dare. Tum initia beneficiorum suorum spectare, tum etiam exitus decet: & ea dare quæ non tantum accipere, sed etiam accepisse delectet. Multi sunt qui dicant: Scio hoc illi non profuturum. sed quid faciam? rogat, resistere precibus eius non possum. Viderit. de se, non de me, queretur. Falsum C est: imò de te, & meritò quidem: cum ad mentem bonam redierit, cum 51 accessio illa quæ animum inflammabat, se remiserit. Quid ni cum oderit, à quo in damnum ac periculum suum adiutus est? Exorari in perniciem rogantium, sæua bonitas est. Quem admodum pulcherrimum opus est, 52 etiam inuitos nolentesque seruare: ita rogantibus pestifera largiri, blandum & affabile odium est. Beneficium demus, quod vsu magis

rum & populi primorum, id est Senatorum: & aliquoties ita Seneca. At Gruterus malit, in conspectu p. r. id esset, populi Romani.

43. ET QUIDEM.] *Ista à Mureto, & hominis causâ tenui: sed credo mea, puro iudicio, meliora: & quidem (licet aliquis non putet ad rem pertinere) sinistro pede? Nam in eo arguitur, non solum pedem præbuit, quod turpe, basianum: sed quod turpius indigniusque, sinistrum. At quod hic est R. P. possis etiam, Rom. populum explicare.*

44. SOCCATUS.] *Insolens hoc Romanis. & Cicero Verri grauius obiecit, quòd soleatus in publico stetit. Nam domi dumtaxat solea: in publico, & certe cum iudicia obibant, calceati togatique erant. Fœdus autem Caius, qui in muliebri etiam socco hæc patrabat.*

45. PIGROS SVOS.] *Sententiam video, verbum sine exemplo est: videritque, ita pedes, aut sordes circa pedes, notare. Io. Meursius, vir doctus, epigros vellet, & clauos interpretari, qui calceis suppacti vel impacti. In Augustino ea vox, Lignum ligno per subscudes, epigros, clauos, & gluten bituminis, non potest adherere. Sed & Isidoro, XIX. Epigri & cla-*

ui sunt, quibus lignum ligno adheret. Pincianus autem, pigros foccos: Libri non mutant, nisi quòd vnus meus pigtos.

CAP. XIII. 46. TE NON AGNOSCERE.] *Libri scripti, tibi non: & quidam, adagnoscere. Suspecta mihi: sed tantum.*

47. SUPINET.] *Alij resupinet, nec male. Habitus autem ille superborum, caput attollere, pedes protrahere: quod est, sese supinare, ὑψιβάτης.* D

48. PERSONAM.] *Histrioniam, & alienam.*

49. IN ÆQVVM.] *Ex alto descendit, se submit, & velut parem gessit.*

CAP. XIV. 50. QUÆDAM NOCITVRA.] *Tacitus xv. Annal. Plura sæpe peccantur, dum demeremur, quàm dum offendimus.*

51. ACCESSIO.] *Alij libri, accensio. Illud tenco, & est inuasio morbi & ἀρροσμός. A se bribus ductum.*

52. ETIAM INVITOS.] *Negat Horatius: Intuitum qui seruat, idem facit occidenti: sed in re aliâ. nempe iis, qui mori consilio & decreto volunt (prisco illo more) nec sunt interpellandi.*

Agis ac magis placeat, quod numquam in malum vertat. Pecuniam non dabo, quam numeraturum adulteræ sciam: ne in societate turpis facti aut consilij inueniar. Si potero, reuocabo: sin minus, non adiuuabo scelus. Siue illum ira, quò non debebat, impellit, siue ambitionis calor abducit ⁵³ à tutis: non committam, vt possit quandoque dicere, *Ille amando me occidit*. Sæpe nihil interest inter amicorum munera, & ⁵⁴ hostium vota. Quidquid illi accidere optant; in id horum intemptiua indulgentia impellit, atque instruit. Quid autem turpius, quàm (quod euenit frequentissimè) vt nihil intersit inter odium, & beneficium? Numquam, in turpitudinem nostram reditura, tribuamus. Cùm summa amicitia sit, amicis sibi æquare; vtrique simul consulendum est. Dabo egenti: sed vt ipse non egeam. succurram perituro: sed vt ipse non peream. nisi si futuro ero magni hominis, aut ⁵⁵ magnæ rei merces. Nullum beneficium dabo, quod turpiter peterem. Nec exiguum dilatabo, nec magna pro paruis accipi patiar. Nam vt qui quod dedit, ⁵⁶ inputat, gratiam destruit: ita qui quantum der, ostendit, ⁵⁷ minus suum commendat, non exprobrat. Respiciendæ sunt cuique facultates suæ, viresque: ne aut plus prætemus, quàm possumus, aut minus. Æstimanda est eius persona, cui damus. quædam enim minora sunt, quàm vt exire à magnis viris debeant: quædam accipiente minora sunt. Vtiusque itaque personam confer: & idipsum, inter illas, quod donabis, examina, numquid aut danti graue sit, aut paucum: numquid rursus qui accepturus est, aut fastidiat, aut non capiat. Urbem cuidam Alexander donabat ⁵⁸ vāsanus, & qui nihil animo non grande conciperet. cùm ille cui donabatur, seipse mensus, tanti muneris inuidiam refugisset, dicens non conuenire fortunæ suæ: *Non quero, inquit, quid te accipere deceat, sed quid me dare*. Animosa vox videtur, & regia: cùm sit stultissima. Nihil enim per se quemquam decet: refert quid, cui, quando, quare, vbi, & cetera, sine quibus facti ratio non constabit. Tumidissimum animal: si illum accipere hoc non decet, nec te dare. Habeatur personarum ac dignitatum proportio: & cùm sit vbique virtutis modus, æquè peccat quod excedit, quàm quod deficit. Liceat istud ⁵⁹ sanè tibi, & te in tantum fortuna sustulerit, vt ⁶⁰ congiaria tua vrbes sint: quas quanto maioris animi fuit non capere, quàm ⁶¹ spargere: est tamen aliquis minor, quàm vt ⁶² in sinu eius condenda sit ciuitas. ⁶³ Ab Antigono Cynicus petiit talentum. respondit, plus esse, quàm quod Cynicus petere deberet. Repulsus petit denarium. respondit, minus esse, quàm quod regem deceret dare. Turpissima est eiusmodi cauillatio. Inuenit quomodo neutrum daret. in denario regem, in talento Cynicum respexit: cùm posset & denarium tamquam Cynico dare, & talentum tamquam rex. Vt sit aliquid maius, quàm quod Cynicus accipiat; nihil tam exiguum est, quod non honestè regis humani-

XV.

XVI.

XVII.

tas

⁵³. A TUTIS.] *Placet, nam in præceptis, certè anceps, ambitio impellit. At libri aliter: & est in mens, abducit acutus, non à semetipso vires inferni patiar, nec committam. Alij porro: acutus. Si nullum malum vires à semetipso patiar, nec committam. Quid hic est: vlcus, aut vlcera: neque ego nunc Machaon.*

⁵⁴. HOSTIUM VOTA.] *Euripides:*

Ἄκατος ἔνοος ἂν δὲ ἐν ἔργῳ θεὸς διαφέρει:

Volentia importuna, ab odio haud diffidet.

CAP. XV. ⁵⁵. MAGNÆ REI MERCES.] *Vel perire paratus sum, si impendo me in rem hominem, magnum, cuius exitio redimendum.*

⁵⁶. IMPUTAT.] *Inscribit, & in rationibus expressi ponit.*

⁵⁷. MVNVS SVVM COMMENDAT.] *Ita negatione eieclā, & max posita legendum, sensu liquido.*

CAP. XVI. ⁵⁸. VĒSANVS.] *Nusquam noster pronus in hunc regem: quem vœvera vulgus & fortuna magis, quàm prudentes & ratio attollunt.*

⁵⁹. CONGIARIA.] *Scripti aliquot, congia: sed eodem cadit, atque illud receptius. Pro quouis munere accipiunt. vt noster Consol. ad Marciam, cap. xxii. Seianus patrem tuum clienti suo congiarium dedit: crebrius tamen, sunt Principum dona publicè, in plebem.*

⁶⁰. SPARGERE.] *Effusè dilargiri. & allusum ad fortuitas in theatris sparsiones.*

⁶¹. IN SINU.] *Ad eadem sparsiones referam, nam sinu tesseras & munuscula excipiebant. Condenda autem, ambiguè: siue vt adifices, siue vt reponas & occultes.*

CAP. XVII. ⁶². AB ANTIGONO.] *In Plutarchi Apophthegmatis ita: Θετύλλου τῆ κυνικοῦ δραχμῶν αἰτήσαντος αὐτὸν, Ἀλλ' ἡ βασιλικὸν, ἔφη, τὸ δῶμα. τῆ δὲ εἰσόντος, Οὐκ οὐδὲν τάλαντον δὲς μοι, Ἀλλ' ἡ κυνικὸν, ἔφη, τὸ λήμμα: Thraſyllo Cynico drachmam ab eo petente, Regium non est, inquit, hoc dare. Illo igitur subiciente, Da talentum: Non est Cynicum, inquit, accipere. *Que Gracè magis bellè cadunt.**

* tas tribuat. ⁶³ * Si me interrogas, probo. est enim intolerabilis res, poscere nummos, & A contemnere. ⁶⁴ Indixisti pecuniæ odium: hoc professus es. hanc personam induisti: agenda est. Iniquissimum est, te pecuniam sub gloriâ egestatis acquirere. Aspicienda ergo non minus sua cuique persona est, quàm eius, de quo iuando quis cogitat. Volo Chryssippi nostri vt similitudine ⁶⁵ de pilæ lusu: quam cadere non est dubium, aut mit- tentis ⁶⁶ vitio, aut accipientis. Tunc cursum suum seruat, ybi inter manus vtriusque, aptè ab vtroque & iactata & excepta versatur. necesse est autem lusor bonus, aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficij ratio est. nisi vtrique personæ, dan- tis & accipientis, aptatur: nec ab hoc exhibit, nec ad illum perueniet, vt debet. Si cum ex- ercitato & docto negotium est, audaciùs pilam mittemus. vtrumque enim venerit, ma- nus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tirone & indocto: non tam rigidè, nec tam excusè, sed languidiùs, & in ipsam eius dirigentes manum, remisè occurremus. Idem faciendum est in beneficiis. quosdam ⁶⁷ doceamus, & satis iudicemus, ⁶⁸ si conan- tur, si audent, si volunt. Facimus autem plerumque ingratos, & vt sint, fauimus: tam- quam ita demum magna sint beneficia nostra, si gratia illis referri non potuit: vt mali- gnis lusoribus propositum est, collusorem ⁶⁹ traducere, cum damno scilicet ipsius lusus, qui non potest, nisi consentitur, extendi. Multi sunt tam prauæ naturæ, vt malint per- dere quæ præstiterunt, quàm videri recepisse, superbi & imputatores. Quanto melius, quantoque humanius id agere, vt illi quoque partes suæ constent, & fauere; vt gratia si- bi referri possit, benignè omnia interpretari; gratias agentem, non aliter quàm si referat, audire, præbere se facilem, ad hoc, vt quem obligauit, etiam exsolui velit? Malè audire solet fenerator, si acerbè exigit: æquè si in recipiendo tardus ac difficilis moras quatit: beneficium tam recipiendum est, quàm non exigendum. Optimus ille, qui dedit faci- lè, numquam exigit: reddi gauisus est, bonâ fide quid præstitisset, oblitus, qui accipien- tis animo recepit. **XVIII.** Quidam non tantùm dant beneficium superbe, sed etiam acci- piunt: quod non est committendum. Iam enim transeamus ⁷⁰ ad alteram partem, tra- ctaturi quomodo se gerere homines in accipiendis beneficiis debeant. Quodcumque ex duobus constat officium, tantumdem ab vtroque exigit. Qualis pater esse debeat, cum inspexeris; scies non minus operis illic superesse, vt dispicias, qualem esse oporteat filium. sunt aliquæ partes mariti, sed non minores vxoris. Inuicem ista quantum exigunt, præ- stant, & parem desiderant regulam: quæ, vt ait Hecaton, difficilis est. Omne enim ho- nestum in arduo est, etiam quod vicinum honesto est. non enim tantùm fieri debet, sed ratione fieri. Hac duce, per totam ⁷¹ viam eundem est. minima maximaque ex huius consilio gerenda sunt: quomodo hæc suaserit, dandum. Hæc autem hoc primùm cen- scbit, non ab omnibus accipiendum. A quibus ergo accipiemus? Vt breuiter tibi re- spondeam: ab his, quibus dedisse ⁷² vellemus. ⁷³ Num etiam maiore dilectû quæren- dus

^{63.} * SI ME.] Videtur aliqua dissertatiuncula fuisse (que perit) super hoc factò. Subiicit nunc, Si me quoque interrogas, sum inter probantes.

^{64.} INDIXISTI.] Ad Cynicos propriè, non ad omnes Philosophos. De istis autem aruscatoribus, & poscinummis, pulchrè Herodes apud Agell. lib. ix. cap. 11. & Lucianus plurisariam.

^{65.} DE PILÆ LVSU.] Que placuit & Plutar- cho, libello de Socratis demonio: cisi Chryssippo non inscripsit. ἡ γὰρ ἐστὶν, inquit, ἀχρηστὸν δεομένη τῆς λαμ- βάνουτος, ἢ τὸ ἰδόντος ἐξ ἀμφοῖν τελειούται ἄρδης τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δὲ ξάρμος, ἀσπερ σφαίραν εἰς φεσμέ- νην, κατὴ γωνίαν ἀπὸ τῆς πρὸς οὐσαν: Beneficium non minus desiderat accipientem, quàm dantem, & ex vtriusque perficitur, honestumque tangit. Qui autem non excipit, sicut pilam rectè delatam & directam, dehonestat beneficium, cadens, & fi- nem suum non assecutum.

^{66.} VITIO.] Probum est, tamen libri, studio, aut dubio.

^{67.} DOCEAMVS.] Capere beneficia.

^{68.} SI CONANTVR.] Grati esse, benè excipere.

^{69.} TRADVCERE.] Ludibrio exponere.

CAP. XVIII. ^{70.} AD ALTERAM.] Antè aliam, ego hoc recepi è meis, quia hæc reuera secunda pars: & hæcenus peregit, quod è priore supererat.

^{71.} VIAM.] Hanc beneficiorum viam. Tamen li- bri, vitam: nimis etiam verè: ac Ratio dux & domi- na esse debet totius vitæ.

^{72.} VELLE MVVS.] A diuinatione Mureti merè est. nam libri omnes, videamur, quod conuenire H. Stephano videbatur, non mihi: & vellem ex eo, voueamus, vel, gaudeamus.

^{73.} NUM ETIAM.] Ita scripsi, & interrogandò acui, præcunctibus meis libris. Aly, Nam etiam: quod reiciunt sequentia, quibus huic interrogationi re- spondetur.

74. POST

A dus est, cui debeamus, quam cui praestemus? nam, ut non sequantur vlla incommoda (sequuntur autem plurima) graue tamen tormentum est debere, cui nolis. Contra, iucundissimum est ab eo accepisse beneficium, quem amare etiam ⁷⁴ post iniuriam ⁷⁵ possis. Illud vero homini verecundo & probo miserrimum est, si eum amare oportet, quem non iuuat. ⁷⁶ Toties admonere necesse est, non loqui me de sapientibus, quos quidquid oportet, & iuuat, qui animum in potestate habent, & ⁷⁷ legem sibi, quam volunt, dicunt, & quam dixerunt, seruant: sed de imperfectis hominibus, honesta sequi volentibus, quorum affectus saepe ⁷⁸ contumaciter parent. Itaque eligendus est, a quo beneficium accipiam. Et quidem diligentius querendus beneficij, quam pecuniae creditor. Huic enim reddendum est, quantum accepit: & si reddidi, solutus sum ac liber. at illi plus soluendum est: & nihilominus etiam relatam gratiam, ⁷⁹ cohæremus. Debeo enim, cum reddidi, rursus incipere: ⁸⁰ monetque amicitia non recipere indignum. Sic est beneficiorum quidem sacratissimum ius, ex quo amicitia oritur. Non semper, inquit, mihi licet dicere, Nolo: aliquando beneficium accipiendum est & ⁸¹ inuito. Dat tyrannus crudelis & iracundus: qui munus suum fastidire te, iniuriam iudicaturus est. non accipiam? Eodem loco pone latronem & piratam, quo regem, animum latronis ac piratae habentem. quid faciam? parum dignus est, cui debeam. Cum eligendum dico cui debeas, ⁸² vim maiorem & metum excipio: quibus adhibitis, electio perit. Si liberum est tibi, si arbitrij tui est, vtrum velis, an non; id apud te ipse perpendes. si necessitas tollit arbitrium; scies te non accipere, sed parere. Nemo id accipiendo obligatur, quod illi repudiare non licuit. Si vis scire, an velim, effice, ut possim nolle. Vitam tamen tibi dedit. non refert quid sit, quod datur, nisi a volente volenti datur. Si seruasti me, non ideo seruator es. Venenum aliquando pro remedio fuit. non ideo numeratur inter salubria. Quaedam profunt, nec obligant. ⁸³ Tuber quidam tyro in gladio diuisit, qui ad eum occidendum venerat: non ideo illi tyrannus gratus est, quod rem quam medicorum

E 74. POST INIURIAM.] Nam bonus bonum, etiam lesus ab eo, amat.

75. POSSIS.] Ab hoc verbo, in scriptis meis. Ita inferuntur: vbi amicitiam alicui iucundam eam fecit & iustam. Quae sane haud abiicienda, nec insuper habenda sunt: imò a me concinnanda. vbi amicitiam, alioqui iucundam, iam fecit & iustam. Acute. Inuicem a viro bono accipere, quem ames vel acceptam iniuriam: nunc magis, vbi amicitiam ante iucundam tantum, & sine beneficij vinculo, nunc cum te obligant, fecit & iustam. Porro & Pincianus & Gruterus haec in suis repperunt: nisi quod in quibusdam pro, eam, scriptum habent causa: item probe. Causa fecit iustam, nempe beneficium.

76. TOTIES.] Vbi vel semel ante, o Seneca? non in his libris: aut partes ea (quod potest) desunt. Sed verius, alibi monitum esse: & hoc discrimen Sapientum inculcatum. Quod sequitur, Quidquid oportet: explicatur a me, in epist. CIV.

77. LEGEM.] Vita, & actionum, qui Decreta sua firma & immota habent.

78. CONTUMACITER.] Parent quidem, sed rebelles. obliuantur & repugnant.

79. COHÆREMVS.] Solutione facta, non solui-mur: quia manet animi & voluntatis illud vinculum, quod beneficio interuenit.

80. * MONETQUE.] Mureto locus vitiosus videtur: & quis dices. Libri tamen haud valde mutant, nisi quod: manetque, & paullo post: Sic ne in beneficiorum. Mibi sedet legere: rursus incipere. Nam & quo (valet, quomodo) in amicitiam

non recipere indignum; sic nec in beneficiorum quidem. *Plac. & inquit: Seneca mens ea est, & verba. Adhuc & adspiciunt superiorem illam clausulam: Et quidem diligentius quer. e. b. q. pec. creditor. cui terra, quasi parenthesi, subiiciuntur vel inseruntur: tum haec atriologia: quare diligentius? Nam & quomodo. &c.*

81. INVITO.] Contra vulgatam, imò & Iuris regulam, Inuito beneficium non datur. Lactantius: Non est beneficium, quod ingeritur reluctanti. Imò & beneficiorum haec est summa, (Plinius Pa-negyrico) si illis & non vti licet. Atqui hic exceptio: sed ita, ut Beneficia ea esse non dicas, sed Imperia.

82. VIM MAIOREM.] *Deiō bīan, siue Diuinam vim interpretantur Plinius, & Iurisconsulti, nempe illam caelestem: adde & regiam, qua accedit.*

CAP. XIX. 83. TUBER.] Hoc de Pheræo Iasone Cicero ita extulit III. de Nat. Deor. sententiâ planè, quâ Seneca: Nec prodesse Pheræo Iasoni voluit is, qui gladio vomicae eius aperuit, quam sanare medici non poterant. Multi enim etiam cum obesse vellent, profuerunt, & cum prodesse, obfuerunt. Cum Cicerone, Valerius I. cap. VIII. At Plutarchus, De vilitate ex inimicis cap. Prometheus Thessalo tribuit, in his verbis: ἀσπίδος δὲ τὸν θάνατον ἀπομύθια κτείναι διανονθίς, ἐπαισε τῆς ἔσφι τοῦ φέμα, καὶ δὲ ἴδεν αὐτὸς ὡς ἐσωθῆναι τὸν ἀνθρώπου: ut enim is, qui Thessalum Promethea interficere moliens, gladio percussit vomicae eius, & sic aperuit ut homo sanaretur: ita saepe contumelia ab inimico, malum animi latens curat.

corum manus reformidauerant, nocendo sanauit. Vides non esse magnum in ipsâ re A momentum? quoniam non videtur dedisse beneficium, qui malo animo profuit. Casus enim beneficium est, hominis iniuria. ⁸⁴ Leonem in amphitheatro spectauimus, qui vnum è bestiariis agnitum, cum quondam eius fuisset magister, protexit ab impetu be- B ftiarum. Num ergo est beneficium, feræ auxilium? minimè: quia nec voluit facere, nec benefaciendi animo fecit. Quo loco feram posui, tyrannum pone. Et hic vitam dedit, & illa: nec hic, nec illa beneficium, quia non est beneficium, accipere cogi. non est be- neficium, debere, cui nolis. Antè des oportet mihi arbitrium mei, deinde beneficium.

XX. Disputari de M. Bruto solet, an debuerit accipere à D. Iulio vitam, cum occidendum eum iudicaret. Quam rationem in occidendo secutus sit, aliàs tractabimus. Mihi enim, cum vir magnus fuerit in aliis, in hac re videtur vehementer errasse, nec ex institutione Stoicâ ⁸⁵ se gessisse: qui aut regis nomen extimuit, cum optimus ciuitatis status sub re- ge iusto sit; aut ibi sperauit libertatem futuram, vbi tam magnum præmium erat & imperandi, & ⁸⁶ feruendi; aut existimauit ciuitatem in priorem formam posse reuocari, B amissis pristinis ⁸⁷ moribus: futuramque ibi æqualitatem ciuili iuris, & staturas suo lo- co leges, vbi viderat tot millia hominum pugnantiâ, non an seruirent, ⁸⁸ sed vtri. Quan- ta verò illum aut rerum naturâ, aut vrbs suâ tenuit obliuio, qui vno interempto, defu- turum credidit alium, qui idem vellet: cum Tarquinius esset inuentus, post ⁸⁹ tot reges ferro ac fulminibus occisos? Sed vitam accipere debuit: ob hoc tamen non habere il- lum parentis loco, qui in ius dandi beneficii iniuriâ venerat. Non enim seruauit is, qui

XXI. non interfecit; nec beneficium dedit, sed ⁹⁰ missionem. Illud magis venire in disputationem potest aliquam, quid faciendum sit captiuo, cui redemptionis pretium homo prostituti corporis & ⁹¹ infamis ore promittit? Patiar me ab impuro seruari: ser- uatus deinde, quam illi gratiam referam? Viuam cum obsceno? non viuam cum re- demptore? Quid ego placeat, dicam. Etiam ab aliquo tali accipiam pecuniam, quam pro capite dependam: accipiam autem tamquam creditum, non tamquam bene- ficium. Soluam illi pecuniam: & si occasio fuerit seruandi, periclitantem seruabo: in C amicitiam, quæ similes iungit, non descendam. nec seruatoris illum loco numerabo, sed feneratoris: cui sciam reddendum quod accepi. Est aliquis dignus, à quo benefi- cium accipiam: sed danti nociturum est. ideo non accipiam, quia ille paratus est mihi cum incommodo, aut etiam periculo suo prodesse. Defensurus est me reum: sed illo patrocinio, regem sibi est facturus inimicum. Inimicus sim, si cum ille pro me pericli- tari velit, ego, quod facilius est, non facio, vt sine illo periclitet. Ineptum & frivolum hoc Hecaton ponit exemplum Arcefilai, quem ait à filio familias oblatam pecuniam non ac- cepisse, ne ille patrem sordidum offenderet. Quid fecit laude dignum? quòd furtum non recepit? quòd maluit non accipere, quam reddere? quæ est enim alienam rem non accipere moderatio? Si exemplo magni animi opus est, vtamur ⁹² Græcini Iulij viri egre- gij, quem

84. LEONEM.] Potuit idem ille esse, imò meo ani- mo fuit, quem Appion Plistonices vidisse apud Agel- lium narrat, in seruo Androclo, lib. v. cap. xiv. Nam atas conuenit, & Appion ille sub Tiberio.

CAP. XX. 85. SE GESSISSE.] At libri scripti editi, antè, se gessisse. & cur ineptum volumi? dede- rim ex mediâ illâ atate scriptorum vicena exempla.

86. SERVIENDI.] Administratos vel fautores ty- rannidis refer, qui euehebantur.

87. MORIBVS.] Hoc rectè. libertas & aequitas habitare agrè poterant inter ambitum auaritiâ, lu- xum, & causam horum omnium, opes.

88. SED VTRI.] Hac vera lectio, nec Muretus in- gerat suam, cui. Vnus è scriptis meis, & Cruteri item, habet: sed & diu notaras Agricola Rodolfus. Pom- peium & Iulium notas: quorum vterque, alio pra-

texto, de imperio certabat. Cicero non semel ad Atti- cum: & Seneca epist. xiv. Quid tibi vis M. Cato? iam non agitur de libertate. olim pessumdata est. D quæritur vtrum Cæsar, an Pompeius possideat Rempubliam. Lucanus ipso verbo Seneca: quærent, vter imperet orbi.

89. TOT REGES.] Tres ferro, vnus fulmine, perierunt.

90. MISSIONEM.] A re gladiatoria. Mittitur, qui liberatur. Pugna sine missione: cum necessum est cadere aut cedi. Ego II. Saturn.

CAP. XXI. 91. INFAMIS ORE.] Meus, in- famis repromittit. Nec abnuo exempla tamen sub- iungi, de infamiâ oris: itaque teneatur. etsi illud com- munitè dictum, magis ad ibesim facit.

92. GRÆCINI IULIJ.] De quo in Taciti Agricola scripsi, atque ibi laudatur: alibi etiam à nostro Se- necâ, vt epist. xxix.

A gij, quem C. Caesar occidit ob hoc unum, quod melior vir erat, quam esse quemquam tyranno expediret. Is cum ab amicis conferentibus ad impensam⁹³ ludorum pecunias acciperet, magnam⁹⁴ pecuniam à Fabio⁹⁵ Persico missam non accepit. Et obiurgantibus his, qui non aestimabant mittentem, sed missa, quod repudiasset: Ego, inquit, ab eo beneficium accipiam, à quo⁹⁶ propinationem accepturus non sum? Cumque illi⁹⁷ Rebilus consularis, homo eiusdem infamiae, maiorem summam misisset, instaretque, ut accipi iuberet: Rogo, inquit, ignoscas: nam ego⁹⁸ à Persico non accepi. Vtrum hoc munera accipere est, an⁹⁹ senatum legere? Cum accipiendum iudicauerimus, hilares accipiamus, xxii. profitentes gaudium: & id danti manifestum sit, ut fructum presentem capiat. Iusta enim causa laetitiae est, laetum amicum videre: iustior, fecisse. Gratè ad nos peruenisse indicemus, effusis affectibus: quod non ipso tantum audiente, sed ubique testemur. Qui gratè beneficium accepit, primam eius¹⁰⁰ pensionem soluit. Sunt quidam, xxiii. qui nolunt nisi secreto accipere: testem beneficii & conscium vitant: quos scias licet male cogitare. Quomodo danti in tantum producenda notitia est muneris sui, in quantum delectatura est eum, cui datur; ita accipienti adhibenda¹⁰¹ concio est. Quod pudet debere, ne acceperis. Quidam furtive agunt gratias, & in angulo, & ad aurem. Non est ista verecundia, sed infitiandi genus. Ingratus est, qui, remotis arbitris, agit gratias. Quidam¹⁰² nolunt nomina secum fieri, nec interponi¹⁰³ pararios, nec signatores advocari, nec chirographum dare: idem faciunt, qui dant operam, ut beneficium in ipsos collatum, quam ignotissimum sit. Verentur palam ferre, ut sua potius virtute, quam alieno adiutorio consecuti dicantur. Rariores in eorum¹⁰⁴ officiis sunt, quibus vitam, aut dignitatem debent: & dum opinionem clientium timent, grauiorem subeunt ingratorum. Alij pessime loquuntur de optimè meritis. Tutius est quosdam offen- xxiv. dere, quam demeruisse. argumentum nihil debentium, ¹⁰⁵ odio quaerunt. Atqui nihil magis praestandum est, quam ut memoria nobis meritorum hæreat, quæ subinde reficienda est: quia nec referre potest gratiam, nisi qui meminit; & qui meminit, iam refert.

C Nec delicate accipiendum est, nec submissè & humiliter. Nam qui negligens est in accipiendo, cum omne beneficium recens placeat; quid faciet, cum prima eius voluptas refruxerit? Alius accepit fastidiosè, tamquam qui dicat: *Non quidem mihi opus est: sed quia tam valde vis, faciam tibi mei potestatem.* Alius supinè, ut dubium praestanti relinquat, aut senserit: alius vix labra diduxit, & ingrator, quam si tacuisset, fuit. Loquendum pro

93. LVDORVM.] *Vetus ita mos, quia largiter expendendum in voluptates illas populi, passim amici, imò & prouincia, conferebant.*

94. PECVNIAM.] *Potest abesse.*

95. PERSICO.] *Paullus Fabius Persicus, Consul fuit sub Tiberio, anno DCCLXXXVI. Quare Persicus? à rege Perse, opinor, memoria victoria eius ab Aemilio Paulo parata: è qua gente hic fuit, etsi maiores adoptione translati in Fabiam. Clarus igitur, sed ô fudus! Adi & nostrum lib. IV. infra, cap. XXX.*

96. PROPINATIONEM.] *Vox abest à meis: at hæc, aut similis fuit. Nam sententia perbella est, & è quâ Mariali iocus:*

Quod nulli calicem tuum propinas, Humanè facis Herme, non superbè.

97. REBILVS.] *Fuit vnus sub Iulio Cesare Consul, etiam alius sub Augusto, sed in magistratu mortuus. Hic tertius, quando & quis, nescio. Et per me sanè percat homo Ofcus, aut lateat.*

98. PERSICO.] *Tangit Rebilum, significans, nec ab illo pari tuo in infamia, sed nobiliori stirpe, accipimus à te.*

99. SENATVM.] *Hac germana habeo, contra Pin-*

cianum, quidni sde librorum, & decore sententiae? Non hoc est, inquit, munera capere; sed dantes examinare, quasi si Senatum legas, in quem scilicet non nisi probos purorū admittas.

CAP. XXII. 100. PENSIONEM.] *Solutionem, certis temporibus diuisam & dispensatam.*

CAP. XXIII. 101. CONCIO.] *Populus & turba, ut omnes sciant. Noster I. De Clem. O vocem in concionem omnium mortalium mittendam! Male, qui cautio sufficiunt.*

102. NOLUNT.] *Ego vellem, cum quibusdam libris, volunt: sententia ista. Sicut quidam volunt pecuniam mutuam capere, & debere; nec tamen sollemniam obligationum & cautionum adhiberi: ita isti beneficiary, qui accipere, nec sciri.*

103. PARARIOS.] *Conciliatores, proxenetæ. Vide infra lib. III. cap. XV.*

104. OFFICIIS.] *Salutatione, deductione, & istis: quæ praestabant obnoxij, aut clientes.*

CAP. XXIV. 105. ODIÒ.] *Quod sit praesertim in magnis beneficiis, & quæ granat capientem. Tacitus IV. Annal. Beneficia usque ed læta sunt,*

magnitudine rei impensius, & illa adiicienda: *Plures quàm putas, obligasti.* Nemo enim A non gaudet beneficium suum latius patere. *Nescis quid mihi præstiteris: sed scire te oportet, quanto plus sit quàm aestimas.* Statim gratus est, qui se onerat. *Numquam tibi gratiam referre potero: illud certè non desinam ubique confiteri, me referre non posse.* Nullo magis Caesarem Augustum deemerit, & ad alia impetranda facilem sibi reddidit ¹⁰⁶ Furnius, quàm quòd, cùm patri Antonianas partes secuto veniam impetrasset, dixit: *Hanc unam Caesar habeo ¹⁰⁷ iniuriam tuam. effecisti ut viverem, & morerer ingratus.* Quid est tam grati animi, quàm nullo modo sibi satisfacere? quàm nec ad spem quidem exæquandi unquam beneficij accedere? His atque eiusmodi vocibus id agamus, ut voluntas non lateat, sed aperiatur, ut luceat. Verba cessent licet. si quemadmodum debemus affecti sumus, conscientia eminebit in vultu. Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat. Chrysisippus quidem dicit, illum velut in certamen cursus compositum, & ¹⁰⁸ carceribus inclusum, opperiri debere suum tempus, ad quod velut dato ¹⁰⁹ signo profiliat. Et quidem magnà illi celeritate opus est, magnà contentione, ut consequatur ¹¹⁰ antecedentem. Videndum est nunc, quid maximè faciat ingratos. Aut nimius sui ¹¹¹ suspectus, & insitum mortalitati vitium, se suaque mirandi: aut aviditas, aut invidia. Incipiamus à primo. Nemo non benignus est sui iudex. inde est, ut omnia meruisse se existimet, & ¹¹² in solutum accipiat: nec satis suo pretio se aestimatum ¹¹³ putet. *Hoc mihi dedit: sed quàm serò, sed post quot labores? quanto consequi plura potuissim, si illum, aut illum, aut me colere maluissim: non hoc speraueram.* In turbam coniectus sum: ¹¹⁴ tam exiguo dignum me iudicavit. honestius ¹¹⁵ præteriri fuit. Cn. Lentulus ¹¹⁶ augur, diuitiarum maximum exemplum, antequam illum ¹¹⁷ libertini pauperem facerent (hic ¹¹⁸ quater millies sestertium suū vidit. propriè dixi: nihil enim amplius quàm vidit) ingenij fuit ¹¹⁹ tam sterilis, quàm pusilli. Cùm enim esset auarissimus, nummos citius emittebat, quàm verba: tanta illi inopia erat sermonis. Hic cùm omnia incrementa sua D. Augusto deberet, ad quem attulerat paupertatem, ¹²⁰ sub honore nobilitatis laborantem; princeps iam ciuitatis, & pecunià, & ¹²¹ gratià, subinde Augusto fo-
lebat

donec exsolui posse videntur: vbi multum antea-
tuenere pro gratià odium redditur. *De iisdem Cur-
tius: Quædam imò beneficia odimus: & vitam,
& hæc summa, nemo libens alteri debet.*

CAP. XXV. 106. FURNIVS.] Caius præno-
mine, qui Consul fuit anno DCCXXXVI. At pater
eius, nempe Caius, inter Consulares relatus ab Augu-
sto, quia designatus non inierat, anno DCCXXIII.

107. INIURIAM.] Callidissimè dictum. In sum-
mo beneficio, iniuria tua mixta est: quia ingratum
me fecisti, nec sum soluendo.

108. CARCERIBVS.] A Circo sumptum.

109. SIGNO.] Mappà. nam eà missà à Pratore
aut Consule, è carceribus effundebantur.

110. ANTECEDENTEM.] Benefactorem. qui tem-
pore præiit: & manet in imagine de Cursu. nam dis-
ficile consequi, diu præuenientem.

CAP. XXVI. 111. SUSPECTVS.] Probè. at li-
bri tamen serò, suspectum. Ferri posset, ut Prætex-
tus, & Prætextum.

112. IN SOLVTVM.] Id est, quasi non datum, sed
debitum. non fiat cum eo nomen, sed expungatur.

113. PVET.] Subdunt mei libri, Nec dicat,
Hoc m. d. Omnino rectè & germanè, si distinguas:
Nec dicat, Hoc mihi dedit, sed, Quàm serò, sed,
Post quot labores? Verba nempe exprimit horum
calumniantium: qui non benigne sibi dicunt, Hoc
dedit: sed illa alia, Quàm serò?

114. TAM EXIGVO.] Libri, tamquam. Vellem,
tamne, interrogando.

115. PRÆTERIRI.] In numero capientium non
fuisse. Ad spectum ad Senatores qui Præteriti dicun-
tur, cum non lecti. Sed & in repulsà ab honoribus,
hoc verbum.

CAP. XXVII. 116. AVGV.] De vivo isto
dixi ad IV. Annal. Taciti. Opes ei exiitio subire, quod
ita Suetonius, Tib. cap. XLIX. Cn. Lentulum Au-
gurem, cui census maximus fuit, angore & metu
ad fastidium vitæ egit, & ut nequo, nisi ipso, he-
rede moreretur.

117. LIBERTINI PAVP.] Ergo illi (notabij) plus
etiam possederunt: præsertim sub Claudio, quem obi-
ter tangit, libertis suis addicto.

118. QVATER MILLIES.] Sunt ipsa centies
centena millia. siue decem milliones Philippico-
rum: nostrà aestimatione.

119. TAM STERILIS.] Pinciani & mei libri:
Ingenij fuit sterilis, tam pusilli quàm animi. Ego
teneam, sed copulam libens inseram: & tam pusilli.
Ingenio, & animo iuxta pusillus, ut mox ostendit: nec
est, cur hæc vexentur, aut vexent.

120. SVB HONORE.] Alij libri, onere. quod
sunt qui arripiant: ego non muto. & verè laborat
magis paupertas sub honore & luce nobilitatis: quia
condignè se eà & maioribus non potest gerere.

121. GRATIA.] Mirum, in homine tam parui in-
genij, animi, oris. Sed gratia hæc à nummis, quibus
ditem — decorat Suadela Venusque.

A lebat queri, dicens, *A studio se abductum. Nihil tantum in se congestum esse, quantum perdisset, relicta eloquentia.* At illi inter alia hoc quoque diuus Augustus praestiterat, quod illum derisu ac labore irrito liberauerat. Non patitur auuiditas quemquam esse gratum. numquam enim improbae spei, quod datur, satis est. Eo maiora cupimus, quo maiora venerunt: multoque concitior est auaritia, in magnarum opum congestu¹²² collocata. ut flammæ infinito acrior vis est, quo ex maiore incendio emicuit. Æquè ambitio non patitur quemquam in eâ mensurâ honorum conuiuere, quæ quondam eius fuit¹²³ impudens votum. Nemo agit de tribunatu gratias: sed queritur, quod non est ad praeturam vsque perductus, nec hæc grata est, si deest consulatus. ne hic quidem¹²⁴ sariat, si vnus est. Ultra se cupiditas porrigit, & felicitatem suam non intelligit: quia non¹²⁵ vnde venerit, respicit, sed quò tendat. Omnibus his vehementius & importunius malum est inuidia, quæ nos inquietat, dum comparat. Hoc mihi praestitit: sed xxviii. illi plus, sed illi maturius: & deinde nullius causam agit, contra omnes¹²⁶ sibi fauet.

B Quanto est simplicius, quanto pudentius, beneficium acceptum augere: scire neminem tanti ab alio, quanti a seipso aestimari? Plus accipere debuissim. sed illi facile non fuit plus dare. in multos diuidenda liberalitas erat. Hoc initium est. boni consulamus, & animum eius, gratè excipiendo, euocemus. Parum fecit, sed sapius faciet. illum mihi praetulit; & me multis. ille non est mihi par virtutibus, nec officiis; sed habuit suam¹²⁷ Venerem. Querendo non efficiam, vt maioribus dignus sim, sed vt datis indignus. Plura illis hominibus turpissimis data sunt. quid ad rem? quàm raro fortuna iudicat? Quotidie querimus, malos esse felices. sæpe quæ agellos pessimi cuiusque transferat, optimorum virorum segetem grandio perculsit. Fert sortem suam quisque, vt in ceteris rebus, ita in amicitia. Nullum est tam plenum beneficium, quod non vellicare malignitas possit: nullum tam angustum, quod non bonus interpret extendat. Numquam deerunt causæ querendi, si beneficia à¹²⁸ deteriore parte spectaueris. Vide quàm xxix.

C Queruntur, quod non magnitudine corporum æquemus elephantes, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros: quod solidior sit cutis beluis, decentior damis, densior vrsis, mollior fibris: quod sagacitate nos narium canes vincant, quod acie luminum aquilæ, spatio ætatis corui, multa animalia¹²⁹ nandi facilitate. Et cum quædam ne coire quidem in idem natura patiatur, vt velocitatem corporum & vires pares animalibus: ex diuersis ac dissidentibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant: & in negligentes nostri deos querimoniam iaciunt, quod non bona valetudo &¹³¹ vitis in-

122. COLLOCATA.] *Adest à meis, & potest.*

123. IMPVDENS VOT.] *Quò peruenire, cum parvus obscurusq; esset, nec sine impudentiâ vouisset. At nunc affectus, iterum aliora atque aliora: & quid deinde? casum. Simillimus locus de Irâ 111. cap. xxxi.*

D 124. SARIAT.] *A Pinciani coniecturâ probâ. nam libri, faciat.*

125. VNDE VENERIT.] *Idem alibi noster: Habet hoc vitium omnis ambitio, non respicit. Mamilius: Nec quod habet, numerat, tantum quod non habet, optat.*

CAP. XXVIII. 126. SIBI FAVET.] *Non diiudicat merita, sed se præferendam censet.*

127. VENEREM.] *Suam Gratiam, suum illicium. Plinius de Apelle, lib. xxxv. cap. x. Cum eadem ætate essent maximi pictores, collaudatis omnibus, deesse is vnâ illam Venerem dicebat, quam Græci Charita vocant. Cui autem illa fauet & adest, ð felices & impetrabiles. vnde Sulla, qui Latinus cognomen Felicis habet, Græcis ἐωαφὸδ ἱρός inscriptus, Venustus.*

128. DETERIORE.] *Quâ deficiunt, aut vincuntur; non eâ quâ vincunt.*

CAP. XXIX. 129. PROFESSI SAP.] *Credo Epicureos maxime votari, apud quos eiusmodi querela. Plinius vide lib. vii. initio, Lucretium lib. v. Sed & in Plutarchi, de Fortuna, hæc comparatio: tamen hominum etiam prælatio, à consilio & ratione. Aristoteles damnat & reicit istos, qui hominem ceteris animantibus postponunt, lib. 1 v. De Partib. animal. cap. x. sed pulchrè & diffusè Xenophon lib. 1 v. de Factis & Dictis Socrat. item Cicero 11. de Natura deor.*

130. NANDI FACIL.] *Libri scripti, felicitate. Itaque ariolabar olim, diuinandi felicitate: quia natura à duce multa præsagiunt, tempestates, hiemes, ruinas, alia. Sequitur etiam vox de futuri scientiâ. Tamen ariolabar fortasse, & tutius meliusq; non abire à vulgatâ. Plinius enim in illâ querelâ: Alia pernicitatem vsurpare, alia præpetes volatus, alia vires, alia nare.*

131. VITIIS.] *Pincianus ita correxit, cùm esset virtus, quod cum libris teneam, & ad corporis virtutem*

expugnabilis data sit, quòd non futuri scientia. Vix sibi temperant, quin eousque impudentiæ prouehantur, ut naturam oderint, quòd infra deos sumus, quòd non in æquo illis stetimus. Quanto satius est ad contemplationem tot tantorumque beneficiorum reuerti, & agere gratias, quòd nos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt¹³² secundas fortiri, quòd terrenis præfecerunt? Aliquis ea animalia comparat nobis, quorum potestas penes nos est? Quidquid nobis negatum est, dari non potuit. Proinde quisquis es iniquus æstimator sortis humanæ, cogita quanta nobis tribuerit parens noster, quanto valentiora animalia sub iugum miserimus, quanto velociora consequamur: quàm nihil sit mortale, non¹³³ sub ictu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animum denique, cui nihil non eodem quo intendit momento peruium est,¹³⁴ sideribus velociorem, quorum post multa sæcula futuros cursus antecedit. tantum denique frugum, tantum opum, tantum rerum aliarum super alias accruatarum. Circumeas licet cuncta: & quia nihil totum inuenies, quòd esse te malles, ex omnibus singula excerptas, quæ tibi dari¹³⁵ velles. Ita bene æstimatâ naturæ indulgentiâ,¹³⁶ confitearis necesse est, in deliciis te illi fuisse. Ita est: carissimos nos habuerunt dii immortales, habentque. & qui maximus tribui honos potuit, ab ipsis proximos collocauerunt. Magna accepimus, maiora non¹³⁷ cepimus. Hæc, mi Liberalis, necessaria credidi, ut dicerem, & quia loquendum aliquid de magnis beneficiis erat, cum de minutis loqueremur, & quia inde manat etiam in cetera, huius detestabilis vitij audacia. Cui enim respondebit gratè, quòd munus existimabit magnum, aut reddendum, qui summa beneficia spernit? Cui salutem, cui spiritum debebit, qui vitam accepisse se à diis¹³⁸ negat, quam quotidie ab illis petit? Quicumque ergo gratos esse docet, & hominum causam agit, & deorum: quibus nullius rei indigentibus, positis extra desiderium, referre nihilominus gratiam possumus. Non est, quòd quisquam excusationem mentis ingræ ab infirmitate atque inopiâ petat, & dicat: *Quid enim faciam, & quomodo? quando superioribus, dominisque rerum omnium gratiam referam?* Referre facile est, si auarus es, sine¹³⁹ impendio: si iners, sine¹⁴⁰ operâ. Eodem quidem momento, quo obligatus es, si vis, cum quolibet¹⁴¹ paria fecisti: quoniam¹⁴² niam qui libenter beneficium accepit, reddidit. Hoc ex paradoxis Stoicæ sectæ minime mirabile, ut mea fert opinio, aut incredibile est, eum qui libenter accepit beneficium, reddidisse. Nam cum omnia ad animum referamus, fecit quisque quantum voluit. & cum pietas, fides, iustitia, omnis denique virtus intra se perfecta sit; etiamsi illi¹⁴² manum exerere non licuit, gratus quoque potest esse homo voluntate. Quotiens quod proposuit quisque consequitur, capit operis sui fructum. Qui beneficium dat, quid proponit? prodesse ei cui dat, & voluptati sibi esse. Si quod voluit, effecit, peruenitque ad me animus eius, ac mutuo gaudio affectit, tulit quòd petiit. Non enim sibi inuicem aliquid reddi voluit: aut non fuit beneficium, sed negotiatio. Bene nauigauit, qui quem destinauit portum, tenuit: reli iactus certæ manus peregit officium, si

virtutem siue robur transferam, quod eâ non sumus indomita & inuicta. Alterum tamen etiam acutum, querentium, quòd non valetudo inter vitia, libidinem & intemperantiam, sit firma.

132. SECUNDAS.] Ex libris magis esset, secunda. Sed illud communius, Primas secundasque fortiri, agere: & intelligimus partes.

133. SVB ICTV.] Valet subiectum nobis & obnoxium: quòd tangere, quòd ferire possumus. Contra est, quòd VII. De Benefic. Deum extra ictum sua diuinitas posuit.

134. SIDERIBVS VEL.] Cogitatione, quâ nil celerius. Itaque pulchre Homerus, Odys. H. τῶν νέεσσι κῆρας, ἀπὸν ἄνευρον, καὶ νόναυα: Quorum naues celeres, sicut ala auum, vel cogitatio.

135. VELLES.] Vellem ego interrogatione totum hoc efferrè: & mens ea Seneca. Itane, inquit, quia

unum aliquod totum esse nolis, ius tibi censeas singula optima excerpti?

136. CONFITEARIS.] Mei codices voculam anteponunt, ut confit. Fuerit, tute confit.

137. CEPIMVS.] Angusti oris corporisque vascula.

CAP. XXX. 138. NEGAT.] Epicuri affecta, qui Deos à curâ nostrâ remouet, casui & atomis omnia permittit.

139. IMPENDIO.] Ut nihil dones.

140. OPERA.] Ut nihil facias.

141. PARIA FECISTI.] Crebrum in Seneca, Plinios, Iuriconsultis. valet, rationibus redditis, rebus qua nulla esse: quòd & Pariare dicunt.

CAP. XXXI. 142. MANVM EXER.] Actiones suas fungi operari.

Aperita percussit: beneficium qui dat, vult excipi gratè. habet quod voluit, si benè acceptum est. Sed speravit emolumentum aliquod. non fuit hoc beneficium, cuius proprium est, nihil de reditu cogitare. Quod accipiebam, si eo animo accipi quo dabatur, reddidi. Alioquin pessima optimæ rei condicio est: vt gratus sum, ad fortunam ¹⁴³ mitor. Si illà inuità respondere non possum, sufficit animus animo. Quid ergo? non quid quid potero, & faciam, & reddam? temporum rerumque occasionem sequar, & eius implere sinum cupiam, à quo aliquid accipi? sed malo loco beneficium est, nisi & ¹⁴⁴ excussis manibus esse grato licet. Qui accepit, inquit, beneficium, licet ani- xxxii. mo benignissimo accepit, non consummauit officium suum. restat enim pars reddendi. Sicut in lusu est aliquid, ¹⁴⁵ pilam scitè ac diligenter excipere; sed non dicitur bonus lusor, nisi qui aptè & expedite remisit, quam exceperat. Exemplum hoc dissimile est. quare? quia huius rei laus in corporis motu est, & in agilitate, non in animo. explicari itaque totum debet, de quo oculis iudicatur. Nec tamen ideo non bonum lusorem dicam, qui pilam, vt oportebat, excepit, si per ipsum mora, quò minus remitteret, non fuit. Sed quamuis, inquit, arti ludentis nihil desit, quia partem quidem fecit, sed & partem quam non fecit, potest facere: ludus tamen ipse imperfectus est: qui consummatur vicibus mittendi ac remittendi. Nolo diutiùs hoc refellere. existimemus ita esse: desit aliquid lusui, non lusori. sic & in hoc de quo disputamus, deest aliquid rei datæ, cui ¹⁴⁶ par alia debetur, non ¹⁴⁷ animo. Qui animum parem sibi nactus est, quantum in illo est, quod voluit, effecit. Beneficium mihi dedit. accipi non aliter, xxxiii. quàm ipse accipi voluit. Iam habet, quod petit: & quod vnum petit, ego gratus sum. Post hæc vsus mei restat, & aliquid ex homine grato commodum. hæc non imperfecti officij reliqua pars est; sed perfecti ¹⁴⁸ accessio. Facit Phidias statuam: alius est fructus artis, alius artificij. artis est, fecisse quod voluit: artificij, fecisse cum fructu. Perfecit opus suum Phidias, etiamsi non vendidit. Triplex est illi fructus operis sui. vnus conscientia: hunc absoluto opere percepit. alter famæ, tertius vtilitatis: quem allatura est, **C**aut gratia, aut venditio, aut aliqua commoditas. Sic beneficij fructus primus ille est, conscientia. Hunc percepit, qui quò voluit, munus suum pertulit. Secundus est famæ. tertius eorum, quæ præstari inuicem possunt. Itaque cum benignè acceptum est beneficium, is qui dedit, gratiam quidem iam recepit, mercedem nondum. Debeo itaque quod extra beneficium est, ipsum quidem benè accipiendo persolui. Quid xxxiv. ergo? inquit, retulit gratiam, qui nihil fecit? ¹⁴⁹ Plurimum fecit, bono animo bonum ¹⁵⁰ retulit: & quod est amicitia, ex æquo. ¹⁵¹ Post deinde aliter beneficium, aliter creditum soluitur. Non est quod expectes, vt solutionem tibi ostendam. res inter animos geritur. Quod dico, non videbitur durum, quamuis primò contra opinionem pugnet tuam,

143. MITTOR.] *Optimè, nec audio qui, mitor. Mihi ad Fortunam dicit gratum futurum, quia ab eà opes & externa petenda, quæ refundat. Atqui ea non in nostrâ potestate: ab illâ pendent: nulla autem virtus ab illâ: ergo nec gratitudo.*

144. EXCVSSIS.] *Vacuis, non apertis solum, sed motis & excussis. Clausæ autem eadem aliquid continent, & ferunt.*

CAP. XXXII. 145. PILAM SCITÈ.] *Meus opt. pilam iacere ac dil.*

146. PAR ALIA.] *Res similis, vt exæquet in beneficio. Non video, cur offendat Criticos.*

147. ANIMO. QVI.] *Mihi potior distinctio hæc: non animo, qui animum parem sibi nactus est. Quantum in illo est &c. Ita enim arguatur (vero verbo vtor, & poterant hæc à materia abesse:.) Rei aliquid deest, cui alia non relata; animo nihil deest, cui animum iam reposui. Atqui ab*

eo beneficium, & in eo gratitudo.

CAP. XXXIII. 148. ACCESSIO.] *In eo tota iniectione huius solutio. Beneficium & gratia, in solo animo: siquid rei accessit, accessit tantum. Et tamen debet, si potest: at istud accessorium, non gratia proprie, sed merces est.*

CAP. XXXIV. 149. PLVRIMVM.] *Ne abeamus à libris, qui Primum: & distinctione inuenimus. Primum, fecit bono animo bonum retulit. Duplex est responsio. Nilne fecit? imò fecit, quid? animum animo rependit. Deinde, alia solutio in beneficio, quàm credito: & quæ subdit.*

150. RETVLIT.] *Libri omnes, obtulit. & rectè, quasi ipsam animum pretium ei obtulit & porrexit.*

151. POST DEINDE.] *Mihi hæc sana. & Comica est. Postinde, Postdeinde: eadem cum simplicibus.*

tuam, si te ¹⁵² commodaueris mihi, & cogitaueris res esse plures, quam verba. Ingens A copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed alienis commodatisque. Pedem & nostrum dicimus, & lecti, & ¹⁵³ veli, & carminis: canem, & venaticum, & marinum, & fidus. Quia non sufficimus, vt singulis singula assignemus: quotiens opus est, mutuamur. Fortitudo est virtus, pericula iusta contemnens: aut scientia periculorum repellendorum, excipiendorum, prouocandorum. Dicimus tamen & gladiatorem fortem virum, & feruum nequam, quem in contemptum mortis temeritas impulit. Parsimonia est scientia vitandi sumptus superuacuos: aut ars re familiari moderatè vtendi: ¹⁵⁴ parcissimum tamen hominem vocamus pusilli animi & contracti: cum infinitum interfit, inter modum & angustias. Hæc alia sunt naturâ: sed effecit inopia sermonis, vt & hunc & illum parçū vocemus, vt & ille fortis dicatur cum ratione fortuitâ despiciens, & hic sine ratione in pericula excurrans. Sic beneficium est & actio, vt diximus benefica, & ipsum quod datur per illam actionem: vt pecunia, domus, prætexta. Vnum vtrique nomen est: vis quidem ac potestas longè alia. B

xxxv. Itaque attende. iam intelliges, nihil me, quod opinio tua refugiat, dicere. Illi beneficio quod actio perficit, relata gratia est, si illum beneuolè excipimus: illud alterum quod re continetur, nondum reddidimus, & volumus reddere. Voluntati voluntate satisfacimus, rei rem debemus. Itaque quamuis retulisse illum gratiam dicamus, qui beneficium libenter accepit; iubemus tamen aliquid simile ei quod accepit, reddere. A consuetudine quædam quæ dicimus, abhorrent: deinde aliâ viâ ¹⁵⁵ ad consuetudinem redeunt. Negamus ¹⁵⁶ iniuriam accipere sapientem: & tamen qui illum pugno percusserit, iniuriarum damnabitur. Negamus rem ¹⁵⁷ stulti esse: & tamen eum qui rem aliquam stulto surripuerit, furti condemnabimus. Insanire omnes ¹⁵⁸ stultos dicimus: nec tamen omnes curamus elleboro. his ipsis quos vocamus insanos, & ¹⁵⁹ suffragium & ¹⁶⁰ iurisdictionem committimus. Sic dicimus eum qui beneficium bono animo accepit, gratiam retulisse: nihilominus illum in ære alieno relinquimus, gratiam relaturum, etiam cum reddiderit. Exhortatio est illa, non insitiatio beneficij. Ne timeamus, néve intolerabili sarcinâ depressi deficiamus animo. Bona mihi donata sunt, & fama defensa, ¹⁶¹ detractæ sordes, spiritus, ¹⁶² & libertas potior spiritu; & quomodo referre gratiam poterò? quando ille veniet dies, quo illi animum meum C

152. COMMODAVERIS.] *Commodum volentem, præberis.*

153. VELI.] *Pars utraque inferior veli, ubi funibus distenditur, Pes dicitur: & quidem pro lateribus, Dexter aut sinister. Lucanus v.*

— & flexo nauita cornu

Obliquat læuo pede carbasia.

Catullus:

— siue vtrumque Iupiter

Simul secundus incidisset in pedem.

Ita & Græci τῶν, Centena exempla sunt.

154. PARCISSIMUM.] *Plinius lib. xxii. cap. xxiv. Homines animi humilis & præparci, quos illi (Græci) dixere micropsychos.*

CAP. XXXV. 155. AD CONSUEVD.] *De iisdem Stoicis, De Constant. sapientis, cap. 111. Ita sublato altè supercilio, in eadem quæ ceteri descenditis, mutatis rerum nominibus.*

156. INIURIAM.] *Hæc libello iam dicto propriè exsequitur.*

157. STULTI.] *Nam omnia sapientis esse, iam definiuerant Cynici, vt Diogenes Laërtius in Diogene: & tenuerunt Stoici. quod ita in Zenone idem: Καὶ σόφῳ δὲ πάντα εἶναι. δὲ δὲ ἀνὴρ αὐτοῖς παρ-*

τὴν ἢ ἐξουσίαν τῶν νόμων. τῶν δὲ φαύλων εἶναι τὴν λέγεται. διὰ τὸ πρῶτον καὶ τῶν ἀδίκων, ἀλλῶς μὲν τῆς πόλεως, ἀλλῶς τῆς χειρὸς μὲν φαυλῶν: Sapientum esse omnia. plenam enim perfectamque potestatem à lege (primâ illâ & communi) iis datam. Malorum autem & stultorum quædam dicuntur esse, sicut & iniustorum, aliter quidem ciuitatis, aliter vtentium dicimus. Vide me Manuduct. 111. Dissertat. xi.

158. STULTOS.] *Vocem hanc frustra suspectam habent. Est ipsum Stoicorum scitum: πάντας τοὺς ἀφρονας μαινομένους: Omnes stultos insanire: Cicero in Paradoxis, Diogenes in Zenone, Horatius II. Sat. III. Vide item Manud. III. Diss. xx.*

159. SUFFRAGIVM.] *In Comitibus.*

160. IURISDICTIONEM.] *In Magistratibus. Hæc Plutarcho absona vi sa libello De communibus notionibus, sub initium. vide.*

161. DETRACTÆ SORDES.] *In reatu. id est, liberaui eum in iudicio & defendi. Vestem mutare feci. quam sordidam sumebant rei, & capillo atque alio cultu squallebant. Simile lib. iv. infra, cap. xii.*

162. ET LIBERTAS.] *Defensa scilicet, verbo non proximo, sed ulteriore reposita.*

163. RED-

A ostendam? hic ipse est, quo ille suum ostendit. Excipe beneficium, amplexare, gaude: non quod accipias, sed quod reddas, debiturus sis. Non adibis tam magna rei periculum, ut casus ingratum facere te possit. Nullas tibi proponam difficultates, ne despondeas animo, ne laborum ac longæ seruitutis expectatione deficias. non differo te: de presentibus fiat. Numquam eris gratus, nisi statim es. Quid ergo facies? non arma sumenda sunt: & fortasse erunt. non maria emetienda: fortasse etiam ventis minantibus solues. vis reddere beneficium? benignè accipe, retulisti gratiam: non ut soluisse te putes, sed ut securior debeas.

163. REDDAS DEBITURVS.] *Id est, reliquator sis. Meus liber, debiturusque: nec id animo reddas, & paria facias: in re & mercede male.*

b

L.AN-